

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ КЛІРИНГОВИХ ВЗАЄМОРОЗРАХУНКІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ НА ПРИКЛАДІ ПІВДЕННОЇ ЗАЛІЗНИЦІ

У статті розглядається кліринговий механізм взаєморозрахунків за перевезення деяких категорій громадян на пільгових умовах та безкоштовно. Механізм проаналізовано на прикладі взаєморозрахунків за електроенергію по Південній залізниці з метою подальшого впровадження досвіду такого механізму.

Ключові слова: кліринговий механізм взаєморозрахунків, пільгові залізничні перевезення.

Концепцією реструктуризації залізничного транспорту[1] передбачено припинення перехресного субсидування збитків від пасажирського сполучення за рахунок вантажного. Одним з чинників збиткоутворення пасажирських залізничних перевезень є постійне недофінансування пільгових перевезень окремих категорій громадян з боку держави. Ефективним вирішенням цієї проблеми є клірингові взаєморозрахунки, які практикуються на залізничному транспорті.

Дослідженням налагодження механізму компенсаційних виплат присвячені роботи І. Орлової [2], О. М. Якименко[3].

Метою нашої статті є аналіз механізму клірингових взаєморозрахунків за пільгові залізничні перевезення, доцільності використання у подальшій практиці розрахунків держави з залізницями України

Чинна система компенсацій за пільгові перевезення передбачає компенсацію збитків за перевезення з державного та місцевих бюджетів. Згідно з [4], кліринг – це механізм заліку взаємних зобов'язань, до якого належать отримання та звірка інформації, підготовка бухгалтерських та облікових документів, необхідних для виконання угод, визначення взаємних зобов'язань, що передбачає взаємозалік, забезпечення та гарантування розрахунків за угодами. Взаємозалік [5] - це процес, який може бути складовою частиною розрахунково-клірингової діяльності та здійснюється відповідно до вказаного Положення та внутрішніх документів клірингового депозитарію з метою визначення для кожного його учасника загальної суми надходжень та отримання грошових коштів і загальної кількості надходжень та отримання цінних паперів за результатами торгів на організаторі торгівлі;

Бартерна угода [6] - це безвалютний, але оцінений і збалансований обмін товарами, який оформляється єдиним договором (контрактом). Недоліком бартеру є те, що при цій операції відсутній валютний розрахунок, що обмежує податкові збори держави. Такий вид угоди для взаєморозрахунків на залізничному транспорті не використовується через недоліки цієї розрахункової операції.

Згідно з [7] компенсаційна операція – яка стосується відшкодування збитків, додаткових непередбачених витрат, повернення боргів з метою виконання зобов'язань за договором.

Бартерні операції від компенсаційних відрізняються тим, що бартерна вимагає строгого збалансування, а при компенсаціях можлива різниця між вартістю взаємних поставок.

Таким чином, на залізничному транспорті використовуються клірингові взаєморозрахунки між учасниками договорів.

При роботі залізниць з облдержадміністраціями по відшкодуванню збитків від перевезення громадян пільгових категорій, складається та узгоджується ціла низка документів, якими займається окрема служба в Управлінні залізниць. При розгляді системи компенсації збитків за підсумками роботи Південної залізниці, звітність виконується у формі «Довідки-розшифровки про роботу Південної залізниці з облдержадміністраціями по відшкодуванню збитків від перевезення громадян пільгових категорій за визначений період часу».

При аналізі даних таблиці 1 бачимо, що сума недоотриманих доходних надходжень значно превалює над сумою отриманої компенсації. Всього компенсовано у грошовому вимірі з 2007 по 2010 роки по Південній залізниці 132466,6 тис. грн., тобто найвищий відсоток компенсацій був у 2009 році – 80,6%, а найнижчий - у 2010 році – 31,8%, це відбувалося через економічну та політичну ситуацію в країні. Але водночас вагомими факторами, на наш погляд, є взаєморозрахунки за електроенергію, звільнення від податку на землю, теплоенергію та ЧАЕС. Коштів за рахунок звільнення від податку на землю з 2007 по 2010 рік сумарно – 1446 тис. грн., за рахунок електроенергії – 71977,5 тис. грн., за теплостачання з 2008 по 2010 роки 925 тис. грн., оскільки в інші роки взаєморозрахунок за цим показником не вівся. За ЧАЕС – 405 тис. грн. за визначений період. Аналіз по областях показав, що такі взаєморозрахунки проводяться в основному в Харківській (Таблиця 1) (сумарно з 2007 по 2010 роки становить: по електроенергії – 65391,2 тис. грн., звільнення від податку на землю – 1445,8 тис. грн., ЧАЕС - 291 тис. грн..) та Сумській областях (сумарно з 2007 по 2010 роки становить: по електроенергії – 3276,8 тис. грн., теплостачання – 935 тис. грн.), з 2010 року досвід попередніх областей почав поширюватись на Полтавську та Чернігівську області. У цих областях взаєморозрахунки проводились по електроенергії (3144,8 тис. грн. та 99,6 тис. грн.

за рахунок вантажних є надзвичайно важливим питанням, враховуючи 80%-у зношеність рухомого складу та загрозу безпеки пересування у потягах, які повинні бути списані у зв'язку з закінченням строку експлуатації та численними ремонтами. На часі також проблема підвищення швидкості та якості наданих послуг.

На прикладі взаєморозрахунків за електроенергію по Південній залізниці, прослідкуємо схему організації взаєморозрахунків за рахунок загального фонду державного бюджету.

Взаєморозрахунки здійснюються шляхом укладання спільного протокольного рішення відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 11.01.2005 № 20 «Про затвердження Порядку перерахування деяких субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг, субсидій та компенсацій» (далі - Постанова КМУ від 11.01.2005 №20) (зі змінами)[2] та згідно з Порядком проведення розрахунків за природний газ, тепlopостачання і електроенергію, затвердженим наказом Міністерства палива та енергетики України, Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» та Державного казначейства України від 03.02.2009 №55757/43, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 15.04.2009 за № 342/16358 (зі змінами).

Учасниками розрахунків є (рис. 1):

- Головне Управління Державної Казначейської служби України в Харківській області.
- Головне фінансове управління Харківської облдержадміністрації.

- Головне управління праці та соціального захисту населення Харківської облдержадміністрації.
- Південна залізниця.
- Державне підприємство «Енергоринок».
- Спільне протокольне рішення, підписане усіма учасниками розрахунків, погоджується Міністерством енергетики та вугільної промисловості України.

Розрахунки проводяться за такою схемою:

1. Державна казначейська служба України перераховує Головному Управлінню Державної Казначейської служби України в Харківській області кошти;

2. Головне Управління Державної Казначейської служби України в Харківській області перераховує Головному фінансовому управлінню Харківської облдержадміністрації зазначені кошти;

3. Головне фінансове управління Харківської облдержадміністрації перераховує Головному управлінню праці та соціального захисту населення Харківської облдержадміністрації кошти на компенсаційні виплати за пільговий проїзд на залізничному транспорті;

4. Головне управління праці та соціального захисту населення Харківської облдержадміністрації перераховує Південній залізниці кошти на компенсаційні виплати за пільговий проїзд на залізничному транспорті;

5. Південна залізниця перераховує останні Державному підприємству «Енергоринок».

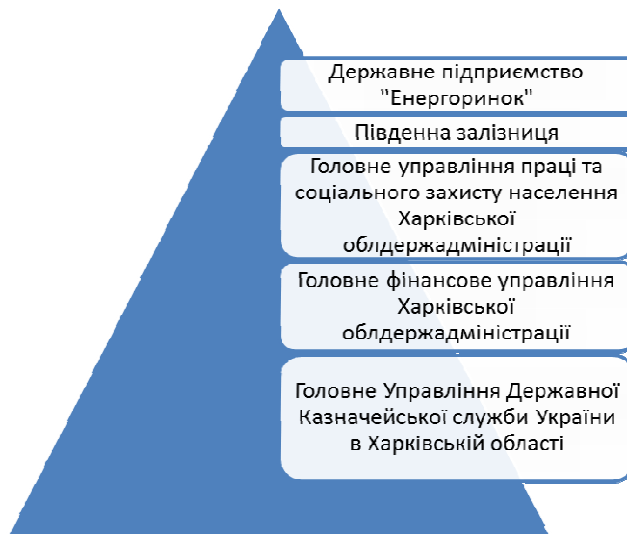

Рис. 1. Приклад системи взаєморозрахунків за електроенергію по Південній залізниці

Розрахунки з Південною залізницею проводяться кожного місяця, попередньо звірені за відповідними актами розрахунків, наприклад Форми № 3 – пільга: Акт звірення розрахунків за надання послуг по перевезенню, на які надаються пільги ветеранам війни та праці, ветеранам військової служби та ін., між Південною залізницею та Головним управлінням праці та соціального захисту населення Харківської облдержадміністрації, станом на відповідний місяць; Зведений реєстр актів звірення між Південною залізницею та розпорядником коштів державного (місцевого) бюджету Головним фінансовим управлінням Харківської облдержадміністрації по пільгам громадян, які постраждали внаслідок

Чорнобильської катастрофи, ветеранів війни та праці, ветеранів військової служби за відповідний місяць року.

Таким чином, проаналізовано механізм клірингових взаєморозрахунків за пільгові залізничні перевезення. Розглянуті всі учасники розрахункового процесу, проаналізована законодавча база з приводу формування розрахункових зв'язків на прикладі Південної залізниці. Доведено доцільність використання клірингових взаєморозрахунків між державою та залізницями України у подальшій практиці. Такий механізм взаєморозрахунків є економічно обґрунтованим у ситуації, коли обсяг державних компенсацій визначається на рівні 35%,

при збитках від пасажирських залізничних перевезень – 1,2 млрд. грн. у 2011р. [10]

Список літератури

1. Концепції державної програми реформування залізничного транспорту від 27 грудня 2006 р.(№ 651-р) та паспорту Державної програми реформування залізничного транспорту на 2008-2015 роки. Електронний доступ до ресурсу: www.ukr.gov.ua
2. Орлова, І. Реформування транспортних пільг в Україні з урахуванням міжнародного досвіду / І. Орлова. - Пілотні Проекти Соціальної Допомоги. - Семінар "Представлення та обговорення проміжних результатів впровадження та оцінки пілотних проектів соціальної допомоги. - CASE Україна. - Березень, 2010 Електронний доступ до ресурсу: www.case-ukraine.com.ua
3. Якіменко, О. М. Економічні наслідки пільгових перевезень на залізничному транспорті України // О. М. Якіменко. – Вісник економіки транспорту і промисловості(збірник науково-практичних статей), Випуск 34.- Харків. – 2011, с. 28
4. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://pravouch.com/page/tamozhp/ist/ist-25--idz-ax304--nf-45.html>
5. Визначення клірингу [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1198-06>
6. Визначення бартерної угоди [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Бартер>
7. Визначення взаєморозрахункової операції. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.rozum.org.ua/index.php?a=term&d=18&t=18473>
8. Вікіпедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org>
9. Про затвердження Порядку перерахування деяких субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг, субсидій та компенсацій [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2005№ 20. — Режим доступу: search.ligazakon.ua/l_dok2.nsf/link1/KP050020.html.
10. Фінансово-економічний звіт Південної залізниці за 2011 рік

РЕЗЮМЕ

Гулай Елена

Анализ механизма клиринговых взаиморасчетов на железнодорожном транспорте на примере Южной железной

В статье рассматривается клиринговый механизм взаиморасчетов за перевозку некоторых категорий граждан на льготных условиях и бесплатно. Механизмы проанализированы на примере взаиморасчетов за электроэнергию по Южной железной дороге с целью дальнейшего внедрения опыта такого механизма.

RESUME

Gulay Olena

Analysis of the mechanism of mutual clearing of railway transport on the example of the Southern Railway

The article deals with clearing mechanism for settling the carriage of certain categories of citizens on favorable terms and free. The mechanisms have been analysed on the example of settling for electricity by Southern Railway for further implementation of the experience of such a mechanism.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2012 р.